

Plattdüütsch / Friisk

De Diek mit de Mütz

Niego Klimaschutzdiek sekert af gegen tokamen Storm un Hochwater

NORDSTRAND Typisch nordfreesche Sommer? Över 80 Liter Water in veer Daag. Immer wedder niege Wolken, de Dag blifft düster un grau, en pustige Westerwind. De Sünn versteekt sik meisttiets. Un sünnlich warm is dat ok nich – al meist en föhlte Harvst. Sodenig geiht dat mit dicke Regenjack un hoge Gummisteveln na Nordstrand.

En lange Busteed bit hen na de Haven vun Strucklahnungshörn. Hoge Kraanutleggers luurn över de Diek. Grote Sandkippers wöhlen sik dörch de Schlaap. Fiene Sand rutscht dörch de langen Spölrohre. Schuvers mit iesern Raupen maken allns platt. De niege Diek vun Nordstrand schall dat warm. Regie föhm de Lüüd vun dat LKN - de Lannesbedriev för Küstenschutz, Nationalpark un Meeresschutz SH. Dr. Johannes Oelerich un Frerk Jensen weten ganz genau, wodenig dat naher utsehen schall.

Gewaltige Tallen un Informationen fliegen een um de Ohren. De Diek warrt 8,70 Meter hoch un de Kroon warrt vun normal 2,50 m op 5 m breed maakt. Dorto warrn 300 000 Kubikmeter Sand un 70 000 Kubikmeter Klei bruukt. Lärchenpahlen, Asphalt, Steene un Spundwände ut Stahl. 2,5 km lang warrt dat niege Diekprofil. En niege Stööp na de Haven hen höert ok dor to.

En högere un bredere Diek hett ganz veel Gewicht. Woveel

kann de Ünnergrund drägen? Sodenig sind komplizeerte technische Fragen to lösen. Systeme mit Säulen ut Sand un Geowaben sekern allns in de Deepte af. Dat niege Diekprofil löppt na't Water hen in't Verhältnis 1:10 un na't Binnenland mit 1:3. Mit Stangen un Elektranik warrt keken, woveel sik de Kraam setten deit. Na Stand hüüt warrt denn för de Tokunft plaant un buut.

Technisch wat ganz besonneres is en inplaante Bu-Reserv. Wenn de Klimawandel bi de Nordsee de Wasserspiegel

„Denn kann de Kaffeebesöök in de Kroog Pharisäer drinken un toglied över de Nordsee kieken.“

Frerk Jensen
Lannesbedriev Küstenschutz

stiegen lett, denn kann de kamen Generation dor eenfache en Kapp opsetten. Kosten un technische Opwand holen sik denn in Grenzen: „Dat is de Diek mit de Mütz“, meent Frerk Jensen. Bi't LKN is he tostännig för Wasserstände, wenn Stormflood meldt is.

Bi so'n grote Umbu un Opbu vun en niege Diek geiht dat nich ohn Ingriepen in de Natur. De Sand kummt ut Watt kort vör Pellworm un de Klei vun de Insel Nordstrand. De verscheden Schichten kann een an de Farv kennen. Toglied mutt denn för Utglik in de Natur sorgt warrn.

Dat passeert op Pellworm, in Uphusum un an anner Steden in't Watt.

„As LKN sind wi Deensteiter un sehen vele Opgaven as Daseinsfürsorge. Dat letztmol is de Butendiek 1965 stärkt worrn. De Diek schützt 612 Hektar Land un 370 Inwahners. Mit Kosten vun bummelig 27 Millionen Euro is to reken“, verkloort LKN-Direktor Oelerich. He is Chef vun 725 Mitarbeitern, 500 dorvun schnacken Platt. „De Gemeinde Nordstrand warrt de Kroon vun de Diek so gestalten, dat unse Region noch attraktiver röver kummt för Touristen.“

„Dor vörn siehst Du en Reeg Streven ut Beton. An't Enn kamen Glasschieven dortwischen. Denn kann de Kaffeebesöök in de Kroog Pharisäer drinken, Toort eten un toglied över de Nordsee bit na Pellworm hen kieken“, wiest uns Frerk Jensen.

Ünner www.heute-schondeich-geguckt.de kann jedereen jeden Dag in't Internet kieken, wat an de niege Diek passeert. Dor hebben Ehrenamtlers um Maren Mölck aktuelle Billers un ganz veel Infos instellt. Sogar Föhrungen över de Busteed warrn anboden.

Bit Ende September mutt de Busteed so afsekert sien, dat ok bi Stormflood nix passeren kann un de Nordstranders ruhig schlafen köönt. Anner Johr schall allns fardig warrn.

Ingwer Oldsen

Det spal faan't laacht uun a naacht as uun a naite faan a ialtürn al smok, man wan a muun diar noch tukomt, do woort at wonerboor. DPA

Det ruad-witj woortiaken faan Oomram woort juarlang 140 juar ual

NUURDFRESKLUN A ialtürn faan Oomram as ferlicht a smokst ialtürn üüb a wäält, tumanst för öömrangen, dach tu began wul jo ham goor ei haa. Det diar uf an tu'n's föör Oomram hög skep strunagt, kaam jo nemelk gud tupaas. Larstens, auer ham jil diarför füng, wan ham bi't beragen holep. An uk, auer at lidj strunruuwerei bedräww, wat natüürelk ferbeeden wiar, ham oober wilems rocht luane küd. Mä en ialtürn wul diar ei muar soföl skeb üüb grunj luup an diar küd jo wel näämen üüb't eilun föör wees.

Man jo preusen siig detdiar driiwen ei hal, fööraal, auer at beragen jüür wiar. An so wurd at Grattün uun a süüdwaast

faan Oomram ütjsoocht, wat salew al 28 meeter huuch as, am diariüb di nei ialtürn tu bauen. Hi wiset do 1875 at ierst tooch, hü laacht hi skiin koon. Di ialtürn as 41,8 meeter huuch an at löög skintj uun en hööchte faan 63,4 meeter auer normaal nul an ham koon't noch 43 kilomeeter widj wech sä!

Iar wurd at laacht bi sanonergung faan hun uutend; at jäaw imer tumanst ään maan, wat a naacht auer för ales tustendag wiar. Jo saagen, wat hi diarför brükt – petroleum, ööle, köölen – skul üüb a rag efter boowen slebet wurd. Ei gans lacht, wan ham am jo knaap 200 tremen seenkt, wat ap üüb a türn feer. Di ialtürnmaan hää

uk wederdooten apnimen – ale tau stünj skul'r efter't baromeeter luke! Nütudais brükt 'am nään stödagen ialtürnmaan muar, auer at ial sant 1984 automatisk sjüürd wurd. En sensor määt, hü laacht an bütjen as an bi en wasen wäärs gongt at ial uun. Normaalere wiis braant at a naacht auer bit ian stünj efter sanappung. Wan at weder ring an at laacht swak as, koon't föörkem, dat at ial uk a dai auer sküenter.

Di ialtürn as oober ei bluat en halep för a sialidj, hi as uk uunsenelk an läät at lidj uun't dachten raage. So skrääw Arthur Kruse, wat juarenlung a ialtürn paaset hää, uun en dacht: „Ik seed üüb a beenk bi a heenen, üs eewen leetst inj-

ruad fergleud, an stal auer ääkrem an fäänen a ialtürn sin blinken hensweud.“ An ei bluat üüb öömrang as am ham skrewen wurden, man uk üüb frasch. So daaget di ialtürn uun det dacht „Kraseene“ faan Alfred Boysen ap: „E san gungt ääder Oomrem dil; jü stroolt nü rüüdj – en wanlik bil. Di iiljtörn blänkt ouer döön an dik; nü scheene uk e stääre glik.“

Uk a baaselidj san gans uunden faan ham an miast arken-ään faan jo maaget en bil faan ham. At jaft sogoor lidj, wat di ialtürn so hal liis mei, dat's üüb ham frei. Det mut leefde wees! Gratliare uk, ialtürn! Üüb dat dü uk noch tumanst 100 juar so fein din laacht auer Oomram smatst! Wendy Vanselow

Spölen, schuven, verdichten – Frerk Jensen und Johannes Oelerich an de Busteed. INGWER OLDSSEN

E dānsch-frasch seelschap foon 1948

Efter e krich heet huum uk eeftert norden kiiked am naie toochte for e tukamst foon Nordfraschlönj tu fouen

NORDFRASCHLÖNJ Efter di tweede wräälskrich hääwe jam maning ouerläid, weer di wäi nü haane gunge schal an weer-eftert huum ham ruchte wal, sü uk di frasche Berthold Bahnsen (1913–1971), wat lääser maning iir önj e loondäi säjt. Hi wus SSW-politiker an hää ham eeftert 1945 for Johannes Oldsen an sin natsjonaale frasche önjtschääsed. Aw san wäi köm Bahnsen ma dānsche üt Söödsaswik as uk üt Danmark tuhuupe. Südānjji wörd hi uk lasmoot önj en feriiin, wat diling knääp nuch bekānd as: e *Dansk-Frisisk Selskab* (DFS) foon 1948 önj Kuupenhuuwen. Önjt seelew iir wörd uk e „Verein Nordfrisisches Institut“ grunjläid.

Bai e DFS wjarn et forālem studānte, wat dideere feriiin aw e dānsch följkehuuschölj Hoptrup jarst iinjens 1947 an dan rucht önj e januar 1948 önj Kuupenhuuwen grunjläid hāin. Di fufte iirdāi fiird e DFS 1953 önj „Studenteforeningen“ önj

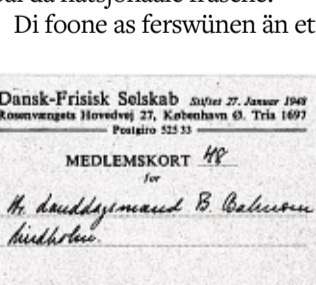
Kuupenhuuwen. Deer wjarn dan uk da frasche grunleedings-lasmoot Dr. Frederik Paulsen an Carsten Boysen ma bai. Huum ouers nuch āles tu e DFS hiird, as ai bekānd. Di formoon wus di riksdānsche Jørgen Hatting, en lektor üt Kuupenhuuwen, wat Johannes Oldsen an da natsjonaale frasche āl üt e tid for e krich kānd. Hi schriif gliks eeftert e krich 1945 tu Johannes Oldsen, dāt ja nü luklik weese köön, dāt e nazitid ouerwūnen wūs. Önj dātdeer brāiffrāaged hi Oldsen uk, hü da frasche deer wālj tu stöön, wan Nordfraschlönj tu Danmark hiird. Hatting rāāgend jütid deer wālj ma, dāt e grānsē bāl wi ferschāāwen wörd. Da frasche wörden deer-bai en grut rul spaale, miinjdh. Sü köö huum frāāge, weer e DFS bloot tu stānde köm,

B. Bahnsen

am dāt da dānsche stipe foon da frasche for en ferschūwen foon e grānsē brükeden unti weer e feriiin üt dānsch liiwde for da frasche aw e wāi köm. E DFS hāi siwālj dānsche as uk frasche lasmoot, sü as di feringer L. C. Peters, wat jütid önj Hüsem laawed. As e DFS 1948 en film an Nordfraschlönj ma e tiitel „Frisland“ foon en dānsch filmfloose draie leet, wus et Peters, wat da takste deertu schriif. As toonfilm wus „Frisland“ tu jöör wāān an sü wörd et en stumfilm ma dānsche takste, wat wasche da bile wisē wörden. Di leeste seeting foon e film wus (ouer-seet aw frasch): „Da nordfrasche san dāt soowenst nord-disch följik!“ E DFS an da natsjonaale frasche wānj Nordfraschlönj jütid tu ān floose tuhuupe ma Danmark, Swārik, Norwegen, Finlönj, Islönj an da Fāröer stale. Ja spikeliirden jam sügoor en nai-en nordfraschen foone üt, nooch önj gölj-rüüdj-ween,

ouers en krüsform, sü as da ou-dere skandinawische foone uk. E nordfrasche krüsfoone wörd önj da läāse 1940er-iirnge wörklik wisēd, ouers di foone köö ham ai dōörseete, ai iinjens bai da natsjonaale frasche.

Lasmootekoord foon Bahnsen.

schint sü, as wan et ai iinjens en footo deerfoon jeeft. Ferswūnen as wālj uk di film „Frisland“. Eeftert 1954 wus foon e *Dansk-Frisisk Selskab* ninte mör tu hiiren, ouers di feriiin wus nuch ai dütüüd. As et Nordfrisk Institut 1965 grunjläid wörd, wörd er uk aw haanewisēd, dāt et ma e DFS tuhuupearbe schölj.

Claas Riecken

Dat Fest in de Feldmark

HOXTRUP „Thies, sind de Brodwuss no ne ferti?“, fragen se all mull de Grillmeister, de twischen de Wischen vun Hoxtrup op de Norderwech de Wuss op de grote Grill leggt hett. Wat is dor bloß los inne Feldmark? Dat fragen sick uk de Qiien, de an t Heckloch stohn un nieschieri tokieken dot, wie nu endlie de Brodwuss mit ganz veel Semp verneht warrn. Minsch wat geiht uns dat doch bloß good! Eenige Qiien schlicken sick bit Tokieken mit emme lange Tungen ordentli umme Schnuut. So, nu wart anstött op dat, wat Sünnobend wer, un nu is Mondagabend!

Sünnobend wer Schüttenfest vun de veer lüttje Dörper Hoxtrup, Kragelund, Eckstock un Boxlund, de siet jeher al emme Feste tosom fiern dot; uk de Beerdigungen. Is dor een sturm, kummt een Person ut jederd Huus vun de veer Dörper mit to Kark un meistens uk noch mit to de Kaffeetafel. Tomindest versöcht man an disse Bruuck fasttoholen, dormit de Angehörigen vun de, de sturm

Fier op de Norderwech. OLDSSEN

is, dat Geföhl hemm, dat se nich alleen sind.

Doch torüch to dat fröhliche Schüttenfest, dat nu nochmull dörschnackt ward op de Feldwech. In Muschen in Viöl wart schoten un bi Gallehus wart düchti fiert, denn de Krog in Eckstock und de in Boxlund gifft dat all lang nich mehr. Ower weil se so gern fiern mögen, fiern de Hoxtruper, Boxlunder, Kragelunder un Eckstocker imme an de Mondag na't Schüttenfest op'pe Norderwech bi de Qiien vun Hoschi. Un dat nu all siet fofftein Johr! Ditmull sitten dor 32 Lüüd op emme mitbröchte Gordenstöhl un geneten de wunnerschöne Blick öwer Hoschis Qiien un Wischen hen na de Söbenbargen un na Haaks, de Bohmsteder Buernwald. Man genütt dor-

too de sülmokte Himbeer-schnaps vun Königin Monika, de all dat veerte Mull Schüttenkönigin wurn is. De jüingste Hoxtruper, Bjarne, de Söhn vun Schüttenkönig George de Erste, nimmt nu uck een Schluuck ut sin Tiddbuddel; he is man jüss dörtein Monate old.

De Ölste inne grote Kreis vun Dörpslüüd op de Gordenstöhl is Tina, se is 74 Johr jung un ledd sick dat nich nehmen uck een sülmokte fruchtige Likör antobeden: „Nächstet Johr bin ick weller dorbi, dat is sowat vun schön hier!“ Allmähli ward dat nu düster, dat Schüttenfest hett man dörschnackt, een letzte Sülmokte ward noch drunken, man sammelt sien öwerblemde Chips un Erdnött in, de immer weller de Runde mokt hemm. Denn man wull je uck nich verhungern op de Norderwech wied aff vun Hoxtrup, Kragelund, Eckstock un Boxlund. Und de Qiien vun Hoschi kieken all lang nich mehr, se hemm sick ganz lies torüch-trucken, denn se sind uck möd wurn. Asta Carstensen